

PRIAMA PODPORA PODNIKOM AKO SÚČASŤ KOHÉZNEJ POLITIKY NA SLOVENSKU 2007 – 2015[#]

DIRECT SUPPORT FOR BUSINESS IN THE CONTEXT OF COHESION POLICY IN SLOVAKIA 2007 – 2015

TOMÁŠ JECK

Ing. Tomáš Jeck, PhD., Ekonomický ústav SAV Bratislava, tel.: 02/5249 8214, e-mail: tomas.jeck@savba.sk

Abstrakt

Slovakia's accession to the European Union provides new possibilities for support of the public and private sectors. Cohesion policy through direct subsidies for enterprises seeks to strengthen the competitiveness of not only businesses but also regions and whole national economy. The aim of the contribution is mapping and descriptive analysis of direct aid to enterprises in the EU Cohesion policy in Slovakia from 2007 to 2015. Support to business was implemented through the OP Competitiveness and Economic Growth. The finance of this program are analyzed in the regional, thematic and sectoral dimensions.

Key words: Competitiveness. Cohesion policy. Public subsidies. Country case study. NUTS III.

1. Úvod

Kohézna politika predstavuje jeden z hlavných nástrojov ktorým Európska únia (EÚ) dosahuje svoje sociálno-ekonomické ciele. Pre nové členské krajiny strednej a východnej Európy sa stali zdroje kohéznej politiky EÚ v programovom období 2007 až 2013+2¹ podstatným zdrojom financovania dobiehania úrovne EÚ a národnej konkurencieschopnosti, a to aj napriek tomu, že mali mať pôvodne len komplementárny účel. V mnohých post-tranzitívnych ekonomikách, vrátane Slovenska štrukturálne fondy² a Kohézny fond EÚ (ŠF a KF) postupne nahrádzali kapitálové výdavky verejných rozpočtov. Podľa hodnotiacej správy EÚ (EC, 2016) v predchádzajúcom programovom období 2007 – 2013 tvorili na Slovensku zdroje ŠF a KF 52,1 % kapitálových verejných investícií. Okrem investícií, ktoré smerovali do verejného sektora a budovania alebo modernizácie verejnej infraštruktúry (najmä oblasti dopravy, vzdelávania, verejného výskumu a vývoja, životného prostredia, verejnej správy a pod.) časť prostriedkov kohéznej politiky bola čerpaná aj vo forme priamej pomoci určenej súkromnému sektoru. Cieľom príspevku je zmapovanie a deskriptívna analýza distribúcie priamej pomoci podnikom, ktorá sa realizovala prostredníctvom kohéznej politiky na Slovensku v rokoch 2007 – 2015.

2. Priama podpora súkromných podnikov ako súčasť kohéznej politiky

Významnou súčasťou kohéznej politiky na Slovensku v programovom období 2007 až 2013+2 bola priama podpora podnikom prostredníctvom takmer všetkých operačných programov (OP). Prostriedky sa implementovali z viacerých zdrojov: 1. ŠF a KF, 2. zdroje národného kofinancovania (štátny rozpočet a vlastné zdroje).

[#] Práca je súčasťou riešenia projektu VEGA č. 2/0070/15.

¹ Pre Slovensko sa predĺžilo programové obdobie 2007 – 2013 o dva roky, mohlo teda čerpať prostriedky aj v rokoch 2014 a 2015.

² Európsky fond regionálneho rozvoja, Európsky sociálny fond, Európsky poľnohospodársky garančný a podporný fond a Finančný nástroj na podporu rybolovu

V tabuľke 1 uvádzame prehľad čerpania prostriedkov ktorých prijímateľmi boli len podniky vybraných právnych foriem. Jedná sa o projekty riadne ukončené a projekty v realizácii (údaje sú k 1.1.2017). Vzhľadom na to, že prijímateľmi ŠF a KF bola široká varieta právnych foriem príspevkových, rozpočtových a súkromných organizácií, pre potreby našej analýzy sme vyselektovali len tie kategórie prijímateľov, ktoré mali charakter súkromných podnikov: fyzické osoby a právnické osoby (zapísané alebo nezapísané v obchodnom registri), komanditné spoločnosti, verejné obchodné spoločnosti, spoločnosti s ručením obmedzeným, akciové spoločnosti, družstvá.

V rokoch 2007 až 2013+2 sa v rámci kohéznej politiky investovalo priamo do podnikovej sféry zo zdrojov fondov EÚ 3,6 mld. EUR, čo vyvolalo národné spolufinancovanie vo výške 1,79 mld. EUR (t. j. štátny rozpočet alebo vlastné zdroje vo forme súkromných zdrojov alebo verejných rozpočtov okrem štátneho rozpočtu). Dominantný podiel na celkovej poskytnutej pomoci podnikom mali tri operačné programy: OP Doprava, OP Životné prostredie a OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast. Hoci najväčším OP bol OP Doprava, vzhľadom na to, že prostriedky končili vo verejnom sektore sa nebudeme týmto programom zaoberať. Rovnako do našej analýzy nezahrnieme ani OP Životné prostredie.

Tabuľka 1 Prehľad čerpania prostriedkov kohéznej politiky podľa operačných programov – prijímatelia podniky* (mil. EUR)**

Operačný program	Pro-striedky EÚ	Štátny roz-počet	Vlastné zdroje***	Celkový súčet	% podiel zdrojov EÚ	% podiel národného spolufinan-covania
	A	B	C	A+B+C	A/(A+B+C)	(B+C)/(A+B+C)
OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast	629,19	111,03	800,30	1 540,52	41	59
OP Rybné hospodárstvo SR	9,32	3,18	11,44	23,94	39	61
OP Výskum a vývoj	118,44	19,34	31,44	169,22	70	30
OP Vzdelávanie	6,70	1,17	0,41	8,28	81	19
OP Životné prostredie	794,60	140,22	172,40	1 107,23	72	28
OP Bratislavský kraj	29,07	5,13	3,76	37,96	77	23
OP Doprava	1 899,92	408,17	36,20	2 344,29	81	19
OP Technická pomoc	0,27	0,05	0,02	0,33	81	19
OP Zamestnanosť a sociálna in-klúzia	50,45	8,90	22,87	82,23	61	39
OP Zdravotníctvo	62,29	10,99	3,87	77,16	81	19
Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika	1,43	0,16	0,13	1,72	83	17
Celkový súčet	3 601,69	708,36	1 082,84	5 392,88	67	33

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ITMS (2017).

* – fyzické osoby a právnické osoby (zapísané alebo nezapísané v obchodnom registri), komanditné spoločnosti, verejné obchodné spoločnosti, spoločnosti s ručením obmedzeným, akciové spoločnosti, družstvá.

** – ide len o takzvané regionálne projekty, teda len tie, ktoré sa realizovali v rámci jedného kraja

*** – Vlastné zdroje – súkromné, regionálne a iné verejné zdroje

3. Regionálna distribúcia financovania podnikov OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast

Ako už naznačuje samotný názov OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, prostriedky koncentrované v tomto programe sledovali čisto ekonomické ciele. Cieľom podpory v rámci OP KaHR bolo „zachovať a ďalej rozvíjať konkurencieschopný a efektívne vyrábajúci potenciál priemyselnej výroby, energetiky, ako aj potenciál cestovného ruchu a ďalších vybraných služieb v podmienkach trvalo udržateľného rozvoja, a tak účinne prispievať k zvyšovaniu ekonomickej výkonnosti Slovenska ako celku a znižovaniu disparít ekonomickej výkonnosti v regiónoch SR“ (MH SR, 2013). Zdroje ŠF a KF v tomto programe tvorili menšinu (41%), financované projekty si vyžadovali vyššie dofinancovanie z vlastných zdrojov než v ostatných OP (čo je dané cieľmi a zameraním programu). V rámci tohto OP sa v priebehu rokov 2007 až 2015 podporilo 1153 súkromných podnikov. Počet podporených firiem, ako aj priemernú výšku podpory za jednotlivé právne formy uvádzame v tabuľke 2.

Tabuľka 2 Počet podporených súkromných podnikov a priemerná výška podpory (mil. EUR).

Právna forma podniku	Počet projektov	Priemerná suma (mil. EUR)			Spolu (mil. EUR)
		EÚ	ŠR	Vlastné	
Podnikateľ – fyzická osoba – nezapísaný v obchodnom registri	141	0,247	0,044	0,290	0,581
Podnikateľ – fyzická osoba – zapísaný v obchodnom registri	7	0,153	0,027	0,229	0,410
Spoločnosť s ručením obmedzeným	841	0,507	0,089	0,629	1,226
Akciová spoločnosť	151	1,085	0,191	1,488	2,764
Družstvo	0	0,117	0,021	0,143	0,281
Ostatné	4	-	-	-	-

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ITMS (2017).

V rámci OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast boli firmy podporované vo viacerých oblastiach. Dominantnou oblasťou bola podpora inovatívnosti a technologických transferov (cca 850 mil. EUR), priemyselného výskumu a vývoja (cca 80 mil.), cestovného ruchu (356 mil. EUR) a energetickej efektívnosti (cca 250 mil. EUR). V prílohe 1 uvádzame podrobnejšiu tematickú alokáciu v jednotlivých krajoch (podľa 13 hlavných tém). Podľa tejto klasifikácie 43% všetkých analyzovaných dotácií spadá do kategórie „Iné investície do firiem“. To napriek účelovému charakteru dotácií (inovácie a technologický transfer) evokuje isté „neúčelové“ zameranie.

Tabuľka 3 Regionálna distribúcia priamej podpory firmám z OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (EUR na 1 obyvateľa kraja)

Kraj	Inovácie a technologické transfery (priemyselný VaV)	Podpora inovačných aktivít v podnikoch	Zvyšovanie energetickej efektívnosti	Podpora podnikateľských aktivít v cestovnom ruchu	Spolu
BB	23	3	11	18	54
ZA	19	1	1	12	34
KE	9	2	7	2	20
PO	24	1	6	12	43
NR	22	2	8	4	36
TN	23	3	5	6	37
TT	18	3	3	1	25
Aritmetický priemer	19	2	6	9	35
Variačný koeficient	26 %	50 %	54 %	77 %	31 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ITMS (2017) a ŠÚ SR (2017).

Regionálnu (NUTS III) distribúciu čerpania týchto prostriedkov v prepočte na 1 obyvateľa kraja uvádzame v tabuľke 3. Najvyšší podiel finančnej podpory firmám v rámci kohéznej politiky smeroval do oblasti podpory inovatívnosti prostredníctvom nákupu nových technológií. Regionálna distribúcia v tomto type podpory bola pomerne rovnomerná, s výnimkou Košického kraja (9 EUR na 1 obyv. kraja) sa podpora pohybovala v rozmedzí 18 až 24 EUR na 1 obyv. kraja). Najväčšie regionálne disparity môžeme pozorovať v podpore podnikov cestovného ruchu (hodnota variačného koeficienta dosiahla 77%). V tejto súvislosti je nutné spomenúť, že podniky z Bratislavského kraja nemali nárok na podporu. Pri sektorom pohľade na distribúciu podpory firmám vidíme (príloha 2), že najväčší podiel pomoci sa čerpal v sektore priemyselnej výroby (902, 09 mil.). Na druhom mieste je sektor ubytovacích a stravovacích služieb (258, 02 mil. EUR).

Záver

Súčasťou kohéznej politiky v rokoch 2007 až 2015 bola okrem rozsiahlych investícií do infraštruktúry verejného sektora časť (cca 1/3) prostriedkov určená vo forme nenávratných dotácií aj súkromným podnikom. V našom príspevku sme na základe neverejných mikroúdajov zmapovali a analyzovali regionálne, tematické a sektorové rozdelenie týchto dotácií, ktoré sa realizovalo prostredníctvom OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast. Zámerom hospodárskej politiky bolo prostredníctvom priamych dotácií z verejných zdrojov (EÚ a národných), spolu s vlastnými zdrojmi podniku podporiť podnikovú konkurencieschopnosť prostredníctvom modernizácie technológií a energetickej efektívnosti. Dá sa predpokladať, že v tomto smere sa posilňovala najmä procesná inovatívnosť (úspora nákladov, materiálov a spotreby ľudskej práce). Otvorenou otázkou ostáva, aký vplyv mal technologický transfer na produktovú inovatívnosť (nové produkty a služby). Priamou podporou konkurencieschopnosti vybraných podnikov sa na mikroúrovni predpokladal jej nárast aj na regionálnej a národnej úrovni („bottom-up“ prístup). Prijímateľmi pomoci boli predovšetkým malé a stredné podniky spracovateľského priemyslu. Sektorový charakter mala podpora podnikov cestovného ruchu, pričom v tejto oblasti bola podpora najmenej regionálne rovnomerná. Z hľadiska prepočtu celkovej výšky dotácií na 1 obyvateľa kraja je „vítazom“ Prešovský kraj a „porazeným“ Košický kraj.

Literatúra

- [1] ITMS 2017. Centrálny informačný systém: finančné mikroúdaje Národného strategického referenčného rámca 2007 - 2013. Bratislava: Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu.
- [2] EC. 2016. WP1: Synthesis report. Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF) Task 3 Country Report Slovakia. [cit. 2017-10-10]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/ex-post2013/wp1_sk_report_en.pdf>
- [3] ŠÚ SR. 2017. Databáza DataCube: Počet obyvateľov podľa pohlavia - SR-oblasť-kraj-okres, m-v (ročne) [om7102rr]. Bratislava: Štatistický úrad Slovenskej republiky
- [4] MH SR (2013). Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast - (OP KaHR) verzia 4.0. Bratislava: Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. [cit. 2017-10-10]. Dostupné na internete: <<http://www.nsrr.sk/operacne-programy/konkurencieschopnost-hospodarsky-rast/>>

Príloha

Príloha 1 Regionálna distribúcia priamej podpory firmám z OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (EUR na 1 obyvateľa kraja) podľa hlavných tém

Hlavná téma	BB	ZA	KE	PO	NR	TN	TT	priemer za kraj
Činnosti vedecko-technického rozvoja vo výskumných strediskách	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Transfer technológií a zlepšovanie sietí spolupráce...*	1,2	0,1	0,2	0,1	0,2	1,8	2,2	0,8
Pomoc pre MSP na podporu ekologických výrobkov a výrobných postupov...**	0,0	0,2	0,3	0,0	1,6	0,0	0,0	0,3
Investície do firiem priamo spätých s výskumom a inováciou ...***	1,2	0,1	0,9	2,0	0,6	1,0	1,1	1,0
Iné investície do firiem	21,4	16,7	8,6	20,1	13,5	20,3	15,6	16,6
Iné opatrenia na podporu výskumu, inovácie a podnikania v MSP	1,6	2,9	1,1	2,3	8,0	3,2	2,6	3,1
Služby a aplikácie pre MSP ...****	0,01	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Obnoviteľné zdroje energie: slnečná	1,9	0,0	0,8	0,6	3,4	3,3	0,0	1,4
Obnoviteľné zdroje energie: biomasa	4,0	0,3	3,1	0,2	0,3	0,0	0,6	1,2
Obnoviteľné zdroje energie: hydroelektrická, geotermálna a iné	3,5	0,0	1,9	0,8	1,5	0,0	0,0	1,1
Energetická efektívnosť, kogenerácia, hospodárenie s energiou	1,2	1,2	1,1	4,5	2,5	1,3	2,0	2,0
Iná pomoc na zlepšovanie služieb cest. ruchu	17,5	11,2	2,3	12,1	3,8	4,8	1,2	7,5
Ochrana a zachovanie kultúrneho dedičstva	0,7	0,9	0,0	0,4	0,6	1,4	0,0	0,6
Celkový súčet	54,3	33,6	20,4	43,1	36,0	37,1	25,4	35,7

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ITMS (2017) a ŠÚ SR (2017).

Poznámka: *- celý názov témy je „Transfer technológií a zlepšovanie sietí spolupráce medzi malými podnikmi (MSP), medzi malými podnikmi a inými podnikmi a univerzitami, zariadeniami vyššieho vzdelávania každého druhu, regionálnymi orgánmi, výskumnými strediskami a vedeckými a technickými strediskami (vedeckými a technickými parkami, technostrediskami atď.)“; ** - (zavedenie účinného systému riadenia životného prostredia, prijatie a využívanie technológií proti znečisťovaniu, zavádzanie čistých technológií do podnikovej výroby); *** - (inovačné technológie, zriaďovanie nových firiem univerzitami, existujúce strediská a firmy v oblasti VTR atď.); **** - Služby a aplikácie pre MSP (elektronický obchod, vzdelávanie a odborná príprava, vytváranie sietí atď.);

Príloha 2 Sektorová distribúcia priamej podpory firmám z OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (mil. EUR)

	BB	ZA	KE	PE	NR	TN	TT	Spolu
A - poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	0,25	-	-	-	-	-	-	0,25
B - ťažba a dobývanie	5,36	-	-	0,41	-	-	0,50	6,27
C - priemyselná výroba	136,80	126,98	72,82	189,64	146,23	135,86	93,77	902,09
D - dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	54,16	1,66	39,59	29,86	27,52	0,91	10,18	163,89
E - dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov	8,35	0,15	2,48	0,31	0,31	0,43	8,32	20,35
F - stavebníctvo	0,72	0,18	0,42	0,15	-	0,34	-	1,81
G - veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	1,14	1,47	1,12	0,23	1,67	0,05	1,73	7,40
H - doprava a skladovanie	7,39	11,99	0,97	10,51	-	-	-	30,87
I - ubytovacie a stravovacie služby	92,42	47,64	12,19	51,89	24,33	26,37	3,18	258,02
J - informácie a komunikácia	0,22	0,31	0,11	0,01	-	-	-	0,65
L - činnosti v oblasti nehnuteľností	-	-	-	0,12	-	15,34	-	15,46
M - odborné, vedecké a technické činnosti	6,23	1,00	9,91	0,42	22,65	12,27	6,29	58,77
N - administratívne a podporné služby	-	0,58	3,21	0,14	-	0,42	-	4,35
R - umenie, zábava a rekreácia	7,80	17,13	1,10	30,46	3,11	7,25	2,93	69,78
S - ostatné činnosti	-	0,10	-	0,13	-	-	0,31	0,54
Spolu	320,85	209,20	143,91	314,30	225,82	199,23	127,21	1540,52

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ITMS (2017) a ŠÚ SR (2017).